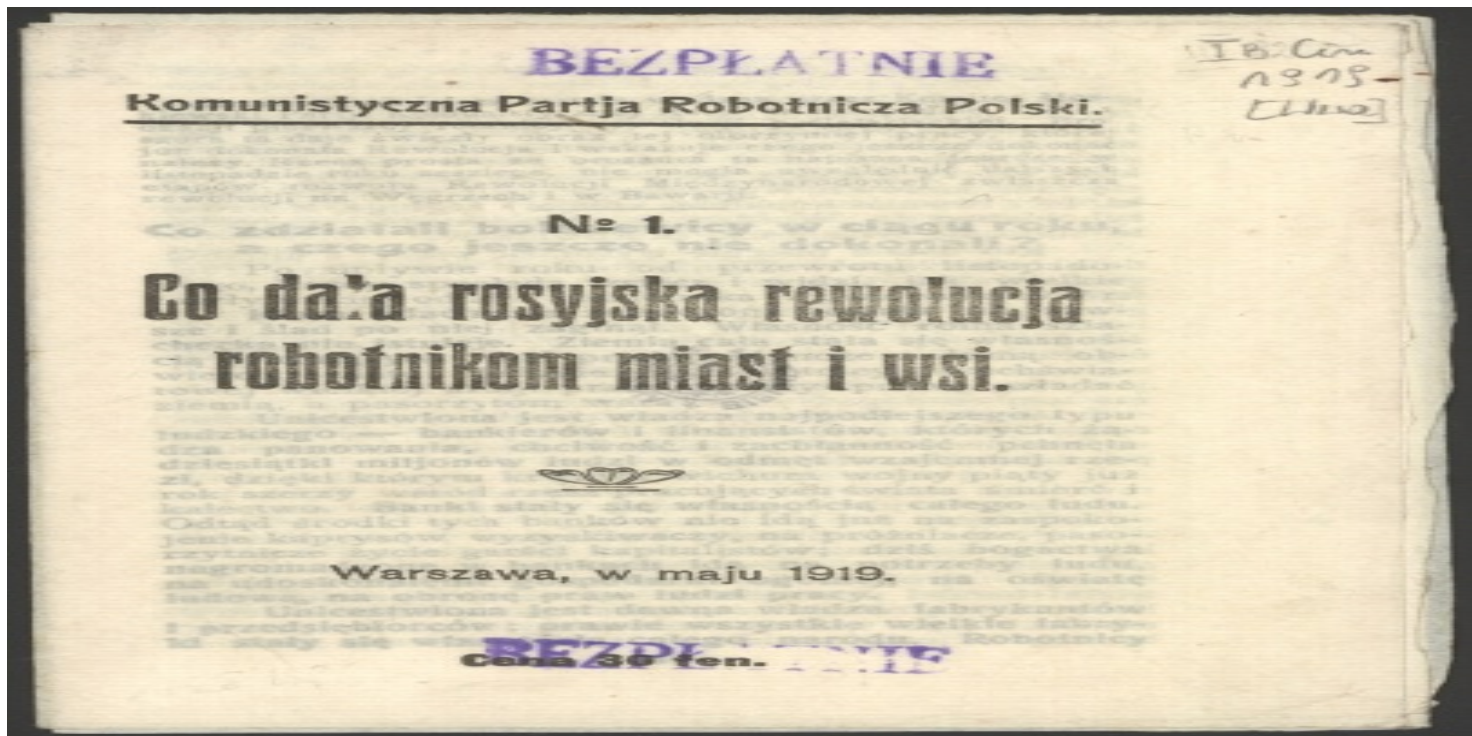

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/81691,Program-Kominternu-i-jego-przelomowe-znaczenie-dla-ruchu-komunistycznego.html>

Wydawnictwo Komitetu Warszawskiego Komunistycznej Partii Robotniczej Polski, 1919. Fot. Biblioteka Narodowa

ARTYKUŁ

Program Kominternu i jego przełomowe znaczenie dla ruchu komunistycznego

OKRES HISTORYCZNY

(1922-1939) II Rzeczpospolita

Autor: ELŻBIETA KOWALCZYK 28.05.2022

W historii Kominternu możemy wyróżnić kilka okresów różniących się między sobą nie tylko profilem uprawianej polityki, ale również stosunkiem partii i państwa bolszewików wobec Kominternu i poszczególnych sekcji

komunistycznej międzynarodówki.

Przełomowym wydarzeniem, które miało ogromny wpływ na ruch komunistyczny, było uchwalenie programu Kominternu w 1928 r. W tymże roku zakończyła się walka pomiędzy dwoma konkurentami Lwem Trockim i Józefem Stalinem. Ostatecznie zwyciężyła forsowana przez Stalina i jego zwolenników doktryna „socjalizmu w jednym państwie” dająca podstawy ideologiczne pod istnienie państwa bolszewickiego. Wraz z zakończeniem walki na szczycie władz sowieckich następowało wyciszanie walk frakcyjnych w całym ruchu komunistycznym. Ostatecznym potwierdzeniem zwycięstwa Stalina w walce o władzę był VI Kongres Kominternu. W trakcie jego obrad przyjęto program, który rozciągał władzę Stalina również na cały ruch komunistyczny. W jaki sposób program Kominternu zdecydował o „stalinizacji” partii komunistycznych?

Projektowanie Programu

Praca komisji programowej nad programem Kominternu trwała od 1922 r. W czerwcu 1923 r. na III Plenum Komitetu Wykonawczego Kominternu utworzono drugą komisję do spraw programu, której polecono zaangażować wszystkie sekcje Kominternu w celu omówienia i opracowania odpowiedniego projektu programu na następny kongres. Projekty programu były prezentowane na V Kongresie (czerwiec-lipiec 1924 r.), ale wówczas nie został on przyjęty. Powołano natomiast nową komisję, która miała kontynuować pracę nad przygotowaniem programu. Dopiero cztery lata później, 25 maja 1928 r., komisja opracowała dokument znany, jako „Projekt Programu”.

Starcia bojówki P.P.S. z robotnikami demonstrującymi pod sztandarami K.P.P. na Placu Teatralnym w Warszawie, 1 maja 1928 r. Fot. AIPN

Dokument ten znacznie różnił się od starej wersji z 1924 r., która posłużyła komisji za punkt wyjścia do prac nad nim. Oprócz tego, że był obszerniejszy, różnił się od poprzedniej wersji kilkoma ważnymi zapisami. Przykładowo, wersja z 1924 r. nie wspominała i praktycznie nie analizowała zjawiska faszyzmu, któremu w tym projekcie poświęcono uwagę. Nowością projektu z 1928 r. był nowy, szczegółowy rozdział, poświęcony ZSRS i wzajemnym zobowiązaniom państwa sowieckiego i proletariatu międzynarodowego. W odróżnieniu od wersji z 1924 r. w projekcie programu przedstawiono szczegółową klasyfikację krajów i regionów świata według stopnia ich rozwoju gospodarczego i rodzaju rewolucji odpowiedniego dla każdego z nich. Przede wszystkim poświęcono dużo uwagi kwestii zastosowania modelu rozwoju gospodarczego ZSRS dla przyszłych dyktatur proletariatu.

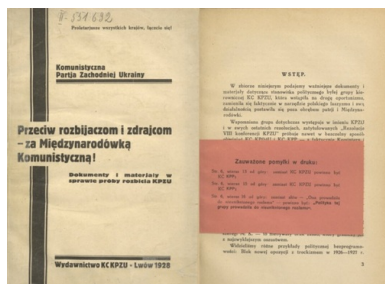
Początek sowietyzmu

Generalnie w projekcie programu o wiele więcej miejsca poświęcono podkreśleniu takich kwestii jak istnienie i osiągnięcia państwa sowieckiego. W wersji z 1924 r. o ZSRS wspomniano tylko dwukrotnie. Wersja z 1928 r. była przez to znacznie bardziej „sowietyzowana” niż jej poprzedniczka.

Program przedkładający wierność państwu sowieckiemu nad interesy robotników narzucono wszystkim partiom członkowskim. Miał się on stać uniwersalnym przewodnikiem do kształtowania poprawnego komunistycznego światopoglądu w wielu kwestiach ruchu rewolucyjnego.

W marcu projekt programu trafił do Stalina, który wraz z Nikołajem Bucharinem, przewodniczącym komisji do spraw projektu, nadali mu ostateczne brzmienie. Dyskusja nad poprawionym projektem programu odbyła się na lipcowym Plenum KC WKP(b). Po zaakceptowaniu przez stronę sowiecką Bucharin, przewodniczący komisji programowej, przedstawił projekt programu na VI Kongresie Kominternu, który 1 września 1928 r. go zatwierdził. Program składał się ze wstępu i sześciu rozdziałów: światowy system kapitalizmu, jego rozwój i nieuchronna śmierć; ogólny kryzys kapitalizmu i pierwsza faza światowej rewolucji; komunizm światowy głównym celem Międzynarodówki Komunistycznej; okres przejścia od kapitalizmu do socjalizmu i dyktatury

proletariatu; dyktatura proletariatu w ZSRS i międzynarodowa rewolucja socjalistyczna oraz strategia i taktyka Międzynarodówki Komunistycznej w walce o dyktaturę proletariatu.

Druk Komunistycznej Partii

Zachodniej Ukrainy, Lwów 1928 r.

Fot. Biblioteka Narodowa

Przyjęty program różnił się znacząco od jego projektu. Przykładowo w rozdziale IV programu dokonano istotnych zmian w interpretacji. Po pierwsze, jaśniej i mocniej zabrzmiało wezwanie do gwałtownego obalenia kapitalizmu, po drugie, przedstawiono bardziej kompleksowy zestaw rozwiązań, które zostaną wdrożone po przejściu władzy. Program zawierał autorytatywne wypowiedzi na temat najbardziej fundamentalnych problemów teorii komunistycznej. Zakładał obalenie siłą ustroju burżuazyjno-kapitalistycznego, zdobycie władzy na drodze rewolucji, nie dwuetapowej, ale bezpośredniej, i zaprowadzenie światowej tzw. „dyktatury proletariatu”. Przy czym dyktaturę tę rozumiano opacznie. W rzeczywistości nie miała nic wspólnego z pojęciem głoszonym przez Karola Marksa, według którego dyktatura proletariatu oznaczała przejście środków produkcji, jak i instytucji państwowych przez reprezentantów klasy robotniczej, którzy zastąpią dawnych reprezentantów klas posiadających. Robotnicy mieli więc zastąpić „dyktaturę burżuazji”. Dla bolszewików natomiast dyktatura proletariatu oznaczała nieograniczoną żadnymi przepisami władzę, która oparta jest na przemocy i sprowadzała się do dyktatury nie robotników, tylko robotników nad robotnikami. Ponadto w programie była zaznaczona rola Wszechrosyjskiej Komunistycznej Partii (bolszewików) i pomocy, jakiej udziela ruchom komunistycznym w krajach kapitalistycznych i koloniach.

W programie zakładano, że wkrótce nastąpi następny kryzys ekonomiczny i ostateczne załamanie się światowego systemu kapitalistycznego. Dla ruchu komunistycznego oznaczało to długo wyczekiwany koniec okresu „stabilizacji kapitalizmu”, który umożliwi wreszcie przeprowadzenie rewolucji. Zatwierdzenie programu przez Kongres było przypieczętowaniem zwycięstwa Stalina w drodze do władzy nad światowym ruchem komunistycznym, a jednocześnie stanowiło punkt zwrotny w historii Kominternu.

Uniwersalny przewodnik komunistycznej ortodoksji

Program przedkładający wierność państwu sowieckiemu nad interesy robotników narzucono wszystkim partiom członkowskim. Miał się on stać uniwersalnym przewodnikiem do kształtowania poprawnego komunistycznego światopoglądu w wielu kwestiach ruchu rewolucyjnego, ponieważ programy wszystkich partii komunistycznych powstały po przyjęciu programu Kominternu i były zgodne z nim. Partie miały zaledwie jedenaście tygodni na przestudiowanie tego fundamentalnego dokumentu przed otwarciem zbliżającego się VI Kongresu. Zarówno przed VI Kongresem, jak i podczas jego trwania, projekt programu stał się głównym przedmiotem dyskusji i krytyki ze strony różnych sekcji Kominternu, które ostatecznie go przyjęły. Przyjęcie programu Kominternu w takim kształcie zwiastowało nieuchronną „stalinizację” ruchu komunistycznego.

Przykładowo, Komunistyczna Partia Polski po ogłoszeniu programu Kominternu zaczęła pracę nad swoim programem. Opracowanie programu partii trwało dwa lata. Zaakceptowano go na VI Zjeździe KPP, który się odbył w dniach 8–18 października 1932 r. k. Mohylewa w Białoruskiej SRS. Julian Leszczyński-Leński, jeden z przywódców KPP i wierny sojusznik Stalina, który uczestniczył w pracach nad deklaracją programową Kominternu, podczas dyskusji nad programem KPP powiedział, że stanie się on dla partii

„przewodnikiem nie tylko dla szeregów partyjnych, ale i dla szerokich mas w walce o rewolucyjne wyjście z kryzysu”.

Deklaracja z 1932 r. był pierwszym dokumentem całkowicie opartym na programie Kominternu. Był on

„ideologicznym uwięzieniem tej walki, którą partia w przeciągu lat ostatnich prowadziła z prawicą, z jej rewizjonizmem w podstawowych zagadnieniach rewolucji w Polsce”.

Na ostatnim VI Zjeździe KPP ostatecznie zatwierdziła przedstawiony przez KC, a poprzednio ogłoszony drukiem, projekt programu KPP. Zatwierdzenie programu przez KPP kończyło proces przepoczwarzania się KPP w przybudówkę wywiadowczo-informacyjną WKP(b).

COFNIJ SIĘ